

Op verhaal komen in een gasbevingsgebied

Jacobine Gelderloos

Wie via de A7 naar Duitsland rijdt, ziet bij Slochteren in de middenberm een gigantisch gasmolecuul staan. Het kunstwerk werd in 2009 door koningin Beatrix onthuld. Iets verderop in het weiland van boer Boon, waar in 1959 het eerste gas werd ontdekt, staat een bord met de tekst : 'Hier begon de ellende'.

Even voor de tijdlijn en een beeld van de context: 16 augustus 2012 – dus 5 jaar geleden – was de zware beving bij Huizinge van 3.6. Een half jaar later, begin 2013 kwam er een rapport van het Staatstoezicht op de Mijnen dat waarschuwde voor bevingen tot 5.1, meer dan tot nog toe was aangenomen. En het dringende advies aan de regering om de gaskraan zo snel mogelijk dichtert te draaien. Het is dan ook moeilijk te begrijpen waarom uitgerekend in dat jaar een record hoeveelheid gas van 54 kuub omhoog werd gepompt. Ondertussen werd de NAM als veroorzaker van de schade verantwoordelijk voor het beoordelen en vergoeden van de schade.

Begin 2014 signaleerde een aantal pastores dat de aardbevingen en het proces van schadeherstel, veel woede, zorgen en spanningen met zich meebrachten. Ze zagen de pastorale vragen toenemen en vroegen zich af welke rol de kerk hierin zou kunnen spelen. In mei 2014 werd een symposium georganiseerd bij de PThU – "Kerk op een bevende aarde". En de uitkomst daarvan was de vorming van het Platform Kerk en Aardbeving. Drie jaar later zijn zeven kerken vertegenwoordigd bij het Platform: Protestantse Kerk, Gereformeerd Vrijgemaakt, Doopsgezind, Katholiek, Baptistengemeente en twee evangelische gemeenten. Het meest oecumenische initiatief in de provincie Groningen.

Gevolgen

De gevolgen van de aardbevingen zijn ingrijpender dan op het eerste gezicht lijkt. Er verschijnen niet alleen scheuren in gebouwen, er komen ook scheuren in de samenleving, scheuren in mensen, scheuren in de ziel. We merken dat de spanningen toenemen. Mensen ervaren de schade heel verschillend wat leidt tot onbegrip. Mensen die bij de NAM werken, gaan maar niet meer met hun NAM jas de supermarkt in. Werknemers van het Centrum Veilig Wonen, verantwoordelijk voor de schadeafhandeling, worden soms scheef aangekeken. Er zijn mensen die zeggen 'hou nou toch eens op over die aardbevingen. We willen het er niet meer over hebben, we willen niet dat het ons leven zozeer bepaalt.' Terwijl andere mensen zich een vreemde in eigen huis voelen, kinderen nachtmerries hebben en families uit elkaar dreigen te vallen. En er is de machteloze woede, over bevingen die het gevolg zijn van menselijk handelen.

Wat gebeurt er als je tegen deze achtergrond bijvoorbeeld het verhaal van de toren van Babel leest. Dat roept veel herkenning op, omdat de spraakverwarring in Groningen compleet is. Politieke, economische, technische, sociale, cultuur-historische en psychologische stemmen strijden om de voorrang. Terwijl ik deze tekst met een groepje mensen las, drong het opeens tot ons door hoe scherp het verhaal het risico in beeld brengt dat wat we creëren ons boven het hoofd groeit. Dat het bouwwerk, het systeem ons gaat beheersen en bezielen. En zoveel macht over ons krijgt dat we niet meer kunnen bijsturen. En dan is de vraag actueel: hoe krijg je persoonlijk en als samenleving weer grip op het leven en...waar is God?

Versterking

En wat zal er gebeuren als straks hele dorpen versterkt moeten worden: Is versterken mogelijk of is sloop en nieuwbouw goedkoper? Dorpen zullen ingrijpend veranderen en veel karakteristieke panden zullen verdwijnen. Zullen mensen zich er straks nog thuis voelen? Iedereen zal voor kortere of langere tijd z'n huis uit moeten – iedereen in Loppersum, Ten Post, Overschild, 't Zandt en Opwierde. En dat is nog maar het begin, maar meer dorpen zullen volgen. Twee keer verhuizen en je thuis gaat volledig over de kop. Niet iedereen kan dat er bij hebben. Wat gaat dit doen met de sociale cohesie? Als mensen 30 uur per week bezig zijn met procedures en inspecties voor schadeherstel en ze slecht slapen, blijft er weinig tijd en energie over voor vrijwilligerswerk en mantelzorg. Dan is het belangrijk dat er saamhorigheid gecreëerd wordt en mensen naar elkaar omzien.

Vragen

Daarom zijn we als platform ongeveer een jaar geleden begonnen om onze voorzichtige schreden te zetten op het pad van contextueel bijbellezen. Het begon met een visioen. Een van de predikanten stelde zich voor hoe er gedurende een week in verschillende dorpen tegelijkertijd avonden contextueel bijbellezen zouden worden georganiseerd. Om mensen lokaal van verschillende (kerkelijke) achtergrond met elkaar in contact te brengen, om in beeld te krijgen in hoeverre mensen last hebben van de aardbevingen en om handelingsperspectieven te ontdekken.

Met dat visioen kwamen ook de eerste vragen. Waar organiseer je de bijeenkomsten in de kerk of in het dorpshuis, want dat is toch wat laagdrempeliger. Hoe kondig je contextueel bijbellezen aan? Adverteren met bijbellezen, zal waarschijnlijk niet veel mensen aantrekken. Maar je kunt ook moeilijk een inloopavond organiseren en dan zomaar opeens een bijbel uit je achterzak trekken. Dit soort vragen hielden ons bezig en maakten dat we ook niet zo goed wisten waar te beginnen. En ook als je met een heel gemêleerd gezelschap in gesprek zou gaan, hoe open je dan de viering? Met welke teksten, met welke vragen, met welke liederen als niet iedereen bekend is met kerkmuziek. In hoeverre is het bijvoorbeeld mogelijk om ook niet-bijbelse teksten te gebruiken, mee te laten klinken als je samen leest?

Verkenning

We zijn in overleg gegaan met Sietske Blok, die vorige zomer net terug was gekomen uit Brazilië om zich daar te verdiepen in contextueel bijbellezen. Gewoon om als platform leden eens een keer op die manier met de bijbel aan de slag te gaan. Niet dat we daardoor meteen antwoorden kregen op onze vragen. Maar wat het ons wel bracht, was dat je op een andere manier met elkaar in gesprek gaat, dan in een gewone vergadering, dat je elkaar op een andere manier leert kennen, dat we onvermoede verhalen van elkaar ontdekten. Gewoon aan de hand van een toevallig voorwerp dat we bij ons hadden, een sjaal, een ov kaart, een etui. Dat schept een basis waar we ook nu nog op voortbouwen.

Proberen

Na een tweedaagse training afgelopen voorjaar, zijn enkelen van ons het maar gewoon gaan proberen. Voor de aankleding van het liturgisch centrum leggen we een open bijbel neer, de Groninger scheurkalender en een kaars. Dat alles te

midden van een deken die we hebben gekregen van het project breien voor Groningen. Even een contextueel zijspootje: Begin april werd het hoeske van Thais Joaptje, het kleinste huisje van Groningen in Rottum ingepakt in een deken. De deken was gemaakt van allemaal lapjes die mensen uit het hele land gebreid hadden, omdat ze zich verbonden voelen met de mensen in Groningen. Het is een deken die tot de verbeelding spreekt, een deken van solidariteit, een deken van verhalen. Want er zijn ook allerlei brei cafés gehouden en daar vonden mensen de ruimte om met elkaar in gesprek te komen, de tijd om te luisteren en hun verschillende verhalen te delen. Het huisje in al zijn veelkleurigheid verbeeldde de veelstemmigheid, maar wel in samenhang, in verbondenheid.

We merken dat cbl op verschillende manieren en in verschillende contexten gebruikt kan worden. In een al of niet bestaande gespreksgroep. Maar ook aan het begin van vergadering van een kerkenraad of een commissie. Ik heb het zelf gebruikt in een serie van drie bijeenkomsten om met een groepje een viering voor te bereiden. De eerste bijeenkomst gebruikten we om de context te verkennen, in welke situatie zitten we en hoe staan we daarin? Tegen het eind van de avond kozen we een verhaal – de toren van Babel – en daar sloten we mee af. Het voordeel is dat het verhaal dan een tijdje met je mee gaat, dat je je gedachten erover kan laten gaan. Het gaf mij als facilitator de gelegenheid om me in de exegetische achtergronden te verdiepen en de liturgische viering van de tweede keer op het verhaal en het gesprek af te stemmen. De tweede bijeenkomst begonnen we weer met het lezen van het verhaal en doken we in de context van Babel. De derde bijeenkomst gebruikten we om de viering in elkaar te zetten en dankzij de gespreksverslagen had ik mijn overweging al zo'n beetje klaar.

Ervaringen

Het is belangrijk om als facilitators een geschikte tekst achter de hand te hebben. Een van de deelnemers merkt op dat je toch wel veel parate bijbelkennis moet hebben om associaties te kunnen leggen. Het kan ook lastig zijn als er uit de groep heel verschillende teksten komen, waardoor het veel tijd kost om een geschikte tekst te kiezen. Daarom is het goed dat we langzamerhand een corpus opbouwen van teksten, van bijbelverhalen waarin mensen hun eigen situatie weerspiegelt zien.

Voor de gespreksdeelnemers bleek het verrassend om vanuit de eigen situatie het gesprek te beginnen en dan naar de bijbel te gaan kijken. Het blijkt echt een ander perspectief te bieden. Van te voren dacht een van hen dat het wat wel wat gezocht zou kunnen worden, maar dat bleek absoluut niet het geval: het is je inspiratiebron.

Het gesprek openen met een kort liturgisch moment bevalt ook heel goed. De viering is een uitnodiging om open te zijn. Het is heel mooi om het zo te markeren, het biedt contemplatie en concentratie en creëert een veilige context om op verhaal te komen. Dat is volgens mij waar contextueel bijbellezen omdraait en hoe we het zijn gaan noemen: Op verhaal komen. Een titel met meerdere lagen: tijdens contextueel bijbellezen is het de bedoeling dat er vanuit de context associaties met bijbelteksten worden gelegd, dat je op een verhaal komt. Maar ook de ruimte bieden aan mensen om op verhaal te komen, om verhalen te delen en op adem te komen. Zoals Ina, ze woont in Loppersum, haar huis was niet langer veilig door een constructiefout. De woning is gesloopt en er

wordt een nieuw huis gebouwd en nu zit ze in een wisselwoning. Toen we psalm 43 lazen zei ze:

Dit is precies zoals ik me nu al twee jaar voel. God was heel veel ver weg in de wanhoop en moedeloosheid. Ik voel me soms net Elia in de woestijn en zou willen dat God me zo nu en dan een zetje zou geven. Ik bid zo vaak: geef me een seintje van hoe moet ik nou verder? Je krijgt soms het gevoel dat je verdrinkt.

1. Verschaf mij recht, o God vecht voor mijn zaak
Bescherm mij tegen een liefdeloos volk, vol list en bedrog.
5. Wat ben je bedroefd mijn ziel en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God, eens zal ik hem weer loven mijn God die mij ziet en redt.

Aan het eind van het gesprek concludeerden we dat in de psalm hoop wordt gevonden, door de moedeloosheid heen. De hoop heft de moedeloosheid niet op, meer verlicht het wel.

Visioen

Hoe nu verder? We hebben nog geen datum geprikt om in alle dorpen 'op verhaal te komen'. Maar we hebben wel ideeën over hoe we hiermee verder kunnen gaan. We zijn beschikbaar en bereid om her en der in de provincie met wie maar wil, met gespreksgroepen, kerkenraden en andere adhoc groepen op verhaal te komen. We hopen dat we op die manier de bekendheid van het platform kunnen vergroten. Ten tweede, het bewustzijn aan te wakkeren dat we in een complexe situatie zitten die zowel economische en fysieke kanten heeft, maar ook vragen oproept over menselijk welzijn, duurzaamheid, zorg voor de aarde, recht en solidariteit. Ten derde, denken we dat contextueel bijbellezen kan helpen om als kerken de vinger aan de pols te houden, om feeling te houden met hoe het mensen vergaat, of de aardbevingen hun leven bepalen of dat andere dingen meer aandacht vragen. Ten vierde, merken we dat de aardbevingen het gesprek van de dag zijn, maar tegelijkertijd dat mensen het lastig vinden om erover te beginnen wat het echt met hen doet. Ook in pastorale gesprekken. Door middel van contextueel bijbellezen kunnen kerkenraadsleden misschien handelingsperspectieven ontdekken en manieren vinden om het thema ter sprake te brengen. Wie weet zou dit alles zelfs nog in een onderzoek bij elkaar gebracht kunnen worden, om te zien hoe mensen teksten interpreteren, tot welke (verrassende) inzichten ze komen, wat de performatieve effecten van de liturgische momenten zijn, welke handelingsperspectieven zich ontwikkelen en hoe dat vervolgens in de praktijk gebracht wordt.

Maar vooral hopen we dat we door middel van contextueel bijbellezen de scheuren in de samenleving een beetje kunnen repareren, of voorkomen dat ze groter worden. Door mensen met elkaar in gesprek te brengen, zodat er over en weer begrip ontstaat en mensen het gevoel hebben er niet alleen voor te staan en ze op verhaal kunnen komen.